

Izveštaj o doktorskoj disertaciji
ODNOS NAUČNIH TEORIJA I ISKUSTVENIH ČINJENICA.
KRITIKA STANOVIŠTA DEJVIDA BLURA
doktorantkinje Biljane Radovanović

Odlukom Nastavno–naučnog veća Filozofskog fakulteta u Beogradu izabrani smo kao članovi komisije za analizu i ocenu doktorske disertacije *Odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica. Kritika stanovišta Dejvida Blura* doktorantkinje Biljane Radovanović. Na osnovu uvida u rad kandidatkinje, čast nam je da Nastavno–naučnom veću podnesemo sledeći izveštaj.

Podaci o kandidatkinji i disertaciji

Biljana Radovanović, rođena 19. 09. 1973. godine u Novom Sadu, završila je osnovne studije filozofije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu i diplomirala sa ocenom 10 (prosek ocena: 9,65). Od 2001. do 2003. godine radila je kao asistent-pripravnik na novosadskom Odseku za filozofiju, gde je pohađala i magistarske studije. Bila je stipendista Ministarstva prosvete Republike Srbije. Od 2005. godine radila je u svojstvu stručnog saradnika na Departmanu za filozofiju Filozofskog fakulteta u Nišu, a 2008. godine zasnovala je na istom Departmanu radni odnos kao asistent saradnik za užu naučnu oblast Filozofija nauke i Metodologija. Doktorske studije na Filozofskom fakultetu u Beogradu upisala je školske 2008/09. godine. Doktorantkinja je do sada objavila više naučnih radova u značajnim nacionalnim časopisima i zbornicima, kao i u zbornicima od međunarodnog značaja, učestvovala je na nekoliko naučnih skupova i imala saopštenja u zemlji i inostranstvu. U tri njena rada anticipirani su neki od rezultata iz doktorske disertacije:

1. „Društvena i teorijska osnova oblikovanja naučnih činjenica”, *Zbornik radova sa naučnog skupa Nauka i politika 2010*. Posebna izdanja, naučni skupovi, knjiga 5, tom 2, Filozofski fakultet u Istočnom Sarajevu, Pale 2011, str. 217–229. **M 45**

2. „Lari Laudanov pristup u rešavanju problema u nauci i vrednovanju naučnih teorija”, *Zbornik sa naučnog skupa Nauka i savremeni univerzitet 2011*, Filozofski fakultet u Nišu, Niš 2012, str. 31–49.

M 45

3. „Nauka i društvo”, *Radovi: Filozofske i prirodno–matematičke nauke*, Filozofski fakultet u Istočnom Sarajevu, Pale 2015. **M 51**

Predmet i cilj disertacije

Osnovni cilj koji je kandidatkinja postavila u disertaciji je kritičko razmatranje različitih načina tumačenja odnosa naučnih teorija i iskustvenih činjenica u filozofiji nauke. Interpretacijski raspon u tumačenju ovog odnosa dat je kroz analizu tri značajne teorijske koncepcije. Kandidatkinja analizira osnovne stavove logičkog pozitivizma, relativističko stanovište i jaku verziju programa sociologije saznanja. Osnovni cilj ove analize je razumevanje teorijskog konteksta iz kojeg se razvio program Dejvida Blura, i kritika osnovnih stavova ovog programa.

Kandidatkinja u disertaciji primenjuje istorijsko–problemski pristup temi, kao i kritičku analizu relevantnih filozofskih stanovišta o prirodi nauke. Posmatrajući razvoj pristupa problemu odnosa naučnih teorija i iskustvenih činjenica ona nastoji da prati razvoj ključnih pojmova i ideja koji je vodio od filozofskih uvida o prirodi nauke do izgradnje sociologije naučnog saznanja. Centralno pitanje koje je motivisalo ovaj razvoj jeste da li, i u kojoj meri, činjenice određuju teoriju ili su sâme prožete i determinisane bazičnim teorijskim pretpostavkama.

Osnovne hipoteze od kojih se polazi u radu

Ispitujući različite internalističke i eksternalističke pristupe objašnjenju prirode naučnog znanja doktorantkinja polazi od teze o značaju eksternih činilaca u razvoju nauke, ali osporava pristup koji nauku posmatra isključivo kao rezultat društvenih faktora i uticaja. U radu se kritikuju teorijska stanovišta u kojima se gubi razlika između internalističkih i eksternalističkih faktora u nauci.

Jedna od ključnih pretpostavki koja se obrazlaže u radu jeste da sociologija saznanja, onako kako je osmišljena u programu Dejvida Blura, ne može da ponudi odgovarajuće objašnjenje sadržaja naučnog znanja. Neke studije pojedinačnih slučajeva na kojima se taj program zasniva rekonstruisale

su kontekst nastanka određenih naučnih teorija ali nisu mogle da pokažu nužne determinišuće veze između njihovog sadržaja i socijalnog okruženja.

Hipoteza od koje se u radu pošlo je da prihvatanje adekvatnosti Blurovog učenja implicira i adekvatnost njemu suparničkih učenja, što njegovu tezu čini u najboljm slučaju neinformtivnom. Takođe, dosledno izvođenje posledica iz njegovog učenja pokazuje druge kontradiktornosti pri samom pokušaju da se utemelje osnovni stavovi ovog programa. Kandidatkinja takođe tvrdi da se naučne ideje razvijaju u skladu sa društvenim uticajima i faktorima, kao i u raskoraku sa njima.

Prikaz sadržaja disertacije po poglavljima

U prvom poglavlju pod nazivom „Uvodna razmatranja: odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica kao metodološki i epistemološki problem” kandidatkinja daje uvodne napomene o odnosu teorija i činjenica kao važnom metodološkom i epistemološkom problemu. Izlažu se osnovne karakteristike internalističkog i eksternalističkog pristupa problemu tumačenja prirode naučnog znanja, i naznačuju se pojedini racionalistički i antiracionalistički modeli smene naučnih teorija. Takođe, problem odnosa teorija i činjenica povezuje se sa problemom istine što je osnovni predmet debate između realizma i antirealizma. U ovom poglavlju ona se bavi i različitim kritičkim pristupima koje primenjujemo pri analizi i vrednovanju nekog učenja budući da se u disertaciji, pored iznošenja osnovnih stavova pojedinih učenja, daje i njihova kritika i ocena.

U razmatranju relacije teorije i činjenica kandidatkinja polazi od dominantne teorijske orijentacije tradicionalne filozofije nauke i u drugom poglavlju pod imenom „Odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica u logičkom pozitivizmu i logičkom empirizmu” iznosi tumačenje ovog odnosa iz pozicije učenja logičkog pozitivizma. Ona analizira način na koji se u svetlu ove teorijske orijentacije rešava problem subdeterminacije u nauci tj. problem postojanja više podjednako uspešnih i odgovarajućih, međusobno neusaglasivih, načina predstavljanja iste oblasti iskustva. Naime, logički pozitivisti smatraju da subdeterminacija nije realan problem zato što, po njihovom mišljenju, ne postoji više podjednako adekvatnih a različitih teorija koje bi se odnosile na iste iskustvene datosti, već je reč o jednoj te istoj teoriji.

Posebnu pažnju doktorantkinja posvećuje debati oko prirode takozvanih protokol-rečenica koje predstavljaju bazične iskaze iz kojih se izvode dalji stavovi. Povodom ovog pitanja ona iznosi i analizira stavove Nojrata, Karnapa, Šlika, Hempela i drugih. Takođe, razmatra se odnos opservacionih i

teorijskih termina i mogućnost redukcije teorijskih termina na opservacione. Zatim, kandidatkinja izlaže ublažene stavove logičkog pozitivizma u okviru logičkog empirizma kao i način na koji se u probabilističkom modelu rešava problem subdeterminacije. U logičkom empirizmu su teorije samo verovatne, i to u nejednakom stepenu, i stoga nije problem da se one odnose na iste činjenice, jer imaju različito značenje. Takođe, ona razmatra promenu stava o odnosu teorijskih i opservacionih termina. U logičkom pozitivizmu se najpre zastupalo uverenje o potpunoj prevodivosti teorijskih termina na opservacione, a kasnije se tvrdilo da određeni teorijski termini nisu striktno povezani sa opservacionim.

U narednom poglavlju pod nazivom „Kritika teorijske pozicije logičkog pozitivizma” izlažu se pojedini problemi u naukama koji se ne mogu adekvatno razumeti iz teorijske pozicije logičkog pozitivizma. U ovom delu rada razmatraju se problemi nesamerljivosti teorija, pitanje subdeterminacije, problem opovrgavanja teorija koje su zasnovane na empirijskoj evidenciji i koje su ispravnim metodološkim putevima izvedene iz iskustva, a problematizuje se i odnos filozofije nauke i istorije nauke.

Kandidatkinja ukazuje na to da ako se problem subdeterminacije posmatra kao realan problem u nauci, neretko se poseže za konstruktivističkim objašnjenjem prirode naučnih teorija. Ona sugerise da bi problem subdeterminacije trebalo posmatrati u svetlu dinamičkog i razvojnog karaktera naučnog znanja. Možda nam trenutno nisu dostupni svi podaci na osnovu kojih bi trebalo da se izvrši selekcija i eliminacija konkurentskih teorija, ali u svetlu novih saznanja ne bi nam se sve teorije činile podjednako uspešnim. U ovom poglavlju kandidatkinja se bavi analizom stavova Habermasa, Popera, Kuna, francuskih konvencionalista i Kvajna.

Kandidatkinja obrazlaže tezu proizašlu iz najvažnijih kritika logičkog pozitivizma da ne postoje čiste činjenice, jer je svako imenovanje i označavanje činjenica istovremeno i njihovo teorijsko određivanje. Izražavanje iskustva je uvek i njegova teorijska interpretacija. Pri tome ona ističe Kunov stav kako različite jezičke formulacije iskustva stvaraju drugačije vrste činjenica.

U četvrtom poglavlju, koje nosi naziv „Pol Fajerabend i relativizam u filozofiji nauke: naučne teorije i iskustvene činjenice”, analizira se učenje Pola Fajerabenda i razmatra relativizam u filozofiji nauke. U okviru ovog poglavlja izlaže se problem teorijske opterećenosti opažanja. Fajerabend smatra da se nijedna naučna teorija ne slaže sa svim činjenicama u svom domenu važenja, kao i da su činjenice uvek određene bazičnim teorijskim pretpostavkama. Govoreći o „autonomiji” činjenica Fajerabend tvrdi da je sâma mogućnost pojavljivanja činjenica u direktnoj vezi sa dominantnom teorijom u nekoj oblasti, odnosno da se neke činjenice mogu izneti na videlo samo ako se pojave alternativne teorije koje bi trebalo proveriti, kao i da one više nisu dostupne ako takve alternative isključimo. Stoga

Fajerabend ističe da je u nauci potrebno stalno uvoditi teorije koje su u suprotnosti sa već prihvaćenim teorijama i činjenicama. Kandidatkinja u ovom poglavlju prati istoriju izlaganja eksternalističkih ideja u filozofiji nauke i uz Fajerabendove ideje o epistemičkom relativizmu izlaže i osnovne postavke lingvističkog relativizma izraženog u Sapir–Vorfovoj hipotezi, budući da se relativizam u filozofiji nauke zasniva na ideji o jezičkom relativizmu.

Peto poglavlje priložene doktorske teze nosi naziv „Kritika relativizma u filozofiji nauke”. U ovom poglavlju doktorantkinja ističe da relativističko stanovište nije u saglasnosti sa prirodom naučnog znanja i kritikuje to što se nauka sa tog stanovišta epistemički izjednačava sa drugim društvenim oblicima interpretacije iskustva. Ona tvrdi da relativisti prenaplašavaju uticaj spoljnih faktora na razvoj naučnih teorija i da zanemaruju važnost empirijske osnove za formulisanje i procenu naučnih teorija. Pri tome ona podvlači da neograničeni relativizam podrazumeva i relativizaciju sopstvenih tvrdnji što predstavlja samopobijajući odnos.

U šestom poglavlju, pod nazivom „Socijalni konstruktivizam”, analiziraju se osnovne karakteristike socijalnog konstruktivizma i razmatra se učenje Dejvida Blura koji, zajedno sa Barijem Barnsom, zastupa jak program sociologije saznanja. Blur i Barns smatraju da bi filozofiju nauke trebalo zameniti sociologijom saznanja koja bi bila najpogodnija za proučavanje sadržaja naučnog znanja. Prema njima, nauka se u celini mora objasniti eksternalistički, što znači da na ovaj način ne bi trebalo objašnjavati samo pojavu određenih naučnih teorija već i njihov konkretan sadržaj. Kandidatkinja izlaže osnovne principe jakog programa sociologije saznanja kao i dve tom programu suprotstavljene koncepcije, takozvani teleološki model i empirističku teoriju. Kada je u pitanju odnos naučnih teorija i iskustva, Blur smatra da se naučne teorije ne formiraju isključivo na osnovu iskustva, kao i da nisu u celini u njemu utemeljene, ali da daju značenje i opis iskustva na koje se odnose. Teorija i iskustvo se mogu dovesti u vezu posredstvom socijalne sfere koja se pojavljuje kao nužan element u formiranju znanja.

U sedmom poglavlju rada, pod nazivom „Kritika teorijske pozicije Edinburške sociologije saznanja”, iznosi se kritika Blurovog učenja. Doktorantkinja problematizuje status onog znanja koje je utemeljeno s obzirom na uticaje društvenih grupa koje ga zastupaju. Ako su naučne činjenice društveno konstruisane u tom smislu, onda se dovodi u pitanje sama pozicija nauke. Ako su činjenice u nauci konstruisane, onda različita društva stvaraju značajno drugačije činjenice i podatke, što ne odgovara naučnoj praksi.

Doktorantkinja ispituje kako bi, ako su naučna znanja navodno socijalno determinisana, trebalo objasniti činjenicu da naučnici iz iste socijalne sredine imaju drugačija teorijska objašnjenja istih

pojava. Takođe, ako su društveni faktori odlučujući za pojavu nekog učenja, kako onda objasniti to da se teorije nastale u jednoj društvenoj sredini relativno lako usvajaju u nekoj sasvim drugoj sredini. Iz ovog sledi da pri formiranju znanja socijalni faktori ponekad deluju, a ponekad njihov uticaj nije od ključnog značaja za razumevanje geneze relevantne teorije.

Takođe, diskutabilno je da se konsenzus naučnika u vezi sa pitanjem koju bi teoriju trebalo usvojiti objašnjava socijalnim faktorima. Slaganje naučnika bi pre trebalo da potvrdi očigledne sadržajne prednosti jedne naučne teorije. Ako se konsenzus u nauci objašnjava prevashodno socijalnim faktorima, onda se unapred pretpostavlja ono što se nastoji objasniti. Kandidatkinja zaključuje da i pored toga što konstruktivisti prenaplaćavaju uticaj koji socijalni faktori imaju na nauku, njihova tumačenja ne utvrđuju direktnu povezanost društvene sredine i sadržaja naučnih teorija. Konstruktivisti pokušavaju da daju socijalno objašnjenje određenih pojava u nauci, a ne da zaista otkriju prirodu socijalnog aspekta naučnog saznanja.

Kandidatkinja izdvaja još jednu protivrečnost u Blurovom učenju. Blur, naime, ističe da se u nauci razmenjuju znanja i ideje posredstvom publikacija u kojima se objavljuju naučni rezultati, te da na ovaj način valja objasniti pojavu istih otkrića u različitim socijalnim sredinama. Radovanovićeva zaključuje da, pod pretpostavkom da naučnici iz različitih društvenih sredina na ovaj način dolaze do istih rezultata, Blur ne daje objašnjenje koje bi bilo u skladu sa početnim pretpostavkama njegovog učenja. Kao što doktorantkinja naglašava, u ovom Blurovom objašnjenju ističe se značaj faktora koji su inherentni nauci, te je ono internalističko a ne eksternalističko.

Biljana Radovanović osporava Blurovu teorijsku poziciju na sledeći način: Ako je njegovo učenje tačno, onda sledi da su tačna i sva druga stanovišta koja se odnose na istu problematiku, pa i njemu suparnička učenja koja on osporava. Ona ovaj zaključak izvodi na osnovu važenja samog sadržaja Blurovog učenja. Kandidatkinja polazi od teze da je Blurovo učenje tačno pa zatim razlikuje dva moguća toka izvođenja argumentacije. Prva opcija je da je njegovo učenje tačno jer je univerzalno primenljivo. Druga mogućnost je da njegovo učenje važi zato što Blur zauzima interpretativnu poziciju u metodologiji koja je shvaćena kao univerzalna. Time se nameće pitanje da li bi Blurovo učenje trebalo shvatiti kao jednu od metodoloških teorija koja je u praksi pokazala da univerzalno važi ili kao metametodološku teoriju čija je univerzalnost teorijski postavljena. Zaključak da istinitost Blurovog učenja omogućava i istinitost suparničkih učenja, kandidatkinja izvodi iz oba toka argumentacije o tome zašto bi Blurovo učenje moglo da bude tačno. Naime, ako je Blurov program adekvatan, tj. njegov teorijski model istinit, onda univerzalnost principa o socijalnoj uslovljenosti za koju se on zalaže dozvoljava i istinitost svakog drugog teorijskog modela. Ovo čini njegov model u najboljem

slučaju neinformativnim. Takođe, ako Blurovo učenje nastupa sa univerzalne teorijske pozicije, onda se pretpostavlja jedna ispravna teorijska pozicija mimo socijalnog konteksta (uključujući onaj u kojem je sama Blurova teorija nastala), što je u suprotnosti sa Blurovom tezom o sveopštoj socijalnoj uslovljenosti svakog teorijskog uvida. Kandidatkinja iz ovog izvodi dve podjednako nezadovoljavajuće mogućnosti: prvo, konsekvencu o istinitosti suprotnih učenja u odnosu na Blurovo, i drugo, nemogućnost da se zasnije istinitost samih Blurovih teza. Ona naposljetku zaključuje da iz naglašavanja socijalnog konteksta poput Blurovog sledi da ne postoji jedno ispravno stanovište, što bi u najmanju ruku trebalo da vodi prihvatanju pluralizma različitih učenja u vezi prirode nauke, što Blur propušta da učini.

Dakle, sociologija saznanja onako kako je Blurov program osmislio, u nastojanju da zasnije univerzalni metodološki pristup relativizuje status predmeta na koji se primenjuje. Relativistička teorijska pozicija je samopobijajuća. Iako Blur naglašava postulat refleksivnosti kao poseban metodološki princip, on ne uspeva da izbegne sve zamke samopobijajuće relativističke teorijske pozicije.

Kandidatkinja na kraju ističe da sociologija saznanja može biti zasnovana samo filozofski. Ukoliko nastojimo da utemeljimo relativističku teorijsku poziciju, onda ona ne bi trebalo da obuhvati i sebe da bi bila utemeljena. Ona bi trebalo da zauzme teorijsku poziciju koja je izvan dometa klase na koju primenjuje svoj princip. Doktorantkinja podvlači da je potrebno razlikovati objekt-nivo i meta-nivo, odnosno da se sociologija saznanja može utemeljiti samo ako filozofija nauke kao njen meta-nivo postavi principe koji ne ugrožavaju sadržaj njenog učenja.

Biljana Radovanović postavlja načelno pitanje da li bi Blurovo učenje trebalo posmatrati kao klasičnu metodološku teoriju ili kao izvesnu metateoriju. Ako je ona metateorija onda postavke ovog učenja mogu da važe. Ako se Blurov program posmatra kao standardna metodološka teorija onda na osnovu suštine njegovog učenja legitimno mogu da postoje i druga metodološka učenja. Na tragu ovih zaključaka doktorantkinja ističe da kada se zalažemo za određen način dolaska do saznanja, onda naše metodološko učenje mora da bude zasnovano metodskim postupkom koji usvajamo.

U ovom poglavlju razmatra se i pitanje prvenstva pri naučnim otkrićima i uticaj socijalnih faktora na njihovo formulisanje. Takođe, temeljno se analiziraju kritičke primedbe koje su Blurovom programu uputili Ben Dejvid, Laudan, Nola, Holis, Braun, Slezak i dr.

U završnom, osmom, poglavlju rada doktorantkinja iznosi svoje zaključke o uticaju društvenih faktora na pojavu, prirodu, razvoj i usvajanje pojedinih naučnih teorija i iskustvenih činjenica, te sumira rezultate iznesene u prethodnim poglavljima.

Doktorantkinja zaključuje da nema svedenih iskustvenih činjenica bez teorijskog sadržaja, već da ih teorijski okvir u kojem se javljaju uvek u nekoj meri određuje. Ona smatra da nisu mogući iskazi koji bi izrazili naše bazično iskustvo bez određene teorijske interpretacije budući da su oblast jezika i oblast mišljenja teorijski profilisani. Prema njenom mišljenju, odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica zasniva se na njihovoj usklađenosti u naučnoj praksi, a ne na direktnom izvođenju teorija iz činjenica.

Analizirajući različite koncepcije u filozofiji nauke Biljana Radovanović dolazi do zaključka da se metodološki standardi ne mogu strogo nametati nauci, kao što se to pokušava sa pozicije normativističke metodologije, ali da se ni, sa druge strane, nauka sme lišavati metodoloških principa i pravila, kao što to zagovara anarhistička metodologija. Analizirajući način na koji se postavlja odnos filozofije nauke i istorije nauke kod logičkih pozitivista, relativista i socijalnih konstruktivista, doktorantkinja zaključuje da istorija nauke kroz svoje rezultate i tendencije razvoja daje adekvatnu osnovu za formiranje stavova o prirodi i granicama naučnog saznanja.

Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Neosporan doprinos doktorske teze Biljane Radovanović ogleda se u iscrpnom i temeljnom ispitivanju tumačenja odnosa naučnih teorija i iskustvenih činjenica. Predstavljene su značajne interpretacije ovog odnosa i široko obuhvaćena problematika koja je sa tim u vezi. Odnos društva i naučnog znanja se razmatra kroz važne koncepcije u filozofiji i sociologiji nauke. Takođe, vredni zaključci se iznose na osnovu analize naučne prakse i istorije nauke. Kandidatkinja iznosi stav da je nauka danas, kroz organizaciju naučnog rada, odabir konkretne problematike kao i kroz nastojanje da dođe do određenih rešenja sve više društveno uslovljena. Međutim, ona ističe da se na osnovu socijalne determinisanosti nauke ne može dokazati da je i sâm sadržaj naučnih teorija socijalno uslovljen, u što nas pokušavaju uveriti socijalni konstruktivisti.

Važan doprinos ovog rada ogleda se u analizi i odmeravanju argumenata zastupnika internalističkog i eksternalističkog načina objašnjenja naučnog znanja. Kandidatkinja je istakla da eksternalistička objašnjenja nikada nisu dovoljno teorijski zasnovana niti da mogu da objasne sadržaj naučnog znanja. Ona je pokazala da društveni faktori mogu da utiču na usvajanje ili odbacivanje nekog učenja, ili da podstiču i sprečavaju njegov nastanak i razvoj, ali da ne mogu da formiraju i oblikuju sâm

sadržaj tog znanja. Jedan od njenih glavnih zaključaka jeste da sveobuhvatna i celovita filozofija nauke mora uvek uključiti i internalistička i eksternalistička objašnjenja nastanka određenih ideja i učenja.

Biljana Radovanović je predložila da se sociološko razmatranje sadržaja nauke ograniči samo na razmatranje usklađenosti sadržaja neke naučne teorije ili paradigme sa interesima grupe koja zastupa tu teoriju. Ovakav pristup ona naziva *unutrašnjim sociološkim pristupom*, dok bi *spoljašnji sociološki pristup* razmatrao podsticajne i ometajuće faktore za pojavu i prihvatanje nekog učenja u društvu.

Doktorantkinja je izvela temeljnu i originalnu kritiku teorijske pozicije Blurovog učenja. Pokazala je koje teorijske posledice slede ako se prihvati tačnost Blurovog programa. Ukoliko se dosledno prate konsekvence koje proizlaze iz njegovog stanovišta onda se ne mogu zasnovati određene postavke u samom Blurovom učenju. Takođe, mora se dozvoliti postojanje i drugih metodoloških učenja. Da bi njegovo učenje važno, kandidatkinja predlaže da se ono ne posmatra kao metodološka već kao metametodološka teorija.

U svojoj doktorskoj disertaciji Biljana Radovanović je ukazala na dinamičan i otvoren odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica i nepredvidivost budućih tokova njihovog usklađivanja i odnošenja. Kandidatkinja zastupa tezu da su metodološke norme društveno i istorijski uslovljene i promenljive, te da je nužno i filozofsko utemeljenje nauke kao i zasnivanje metodoloških stavova na osnovu analize istorije nauke i konkretne naučne prakse.

Zaključak

Na osnovu uvida u doktorsku disertaciju Biljane Radovanović pod naslovom *Odnos naučnih teorija i iskustvenih činjenica. Kritika stanovišta Dejvida Blura* može se konstatovati da disertacija ispunjava sve neophodne formalne zahteve. Uz to ona zadovoljava i sadržinske zahteve koji se odnose na temeljnu i celovitu obradu postavljene teme, na primerenost metodskog pristupa razmatranoj problematici i na poznavanje i korišćenje relevantne literature. U disertaciji se argumentacija izvodi postupno i dosledno, a prisutan je i osoben kritički pristup relevantnim pitanjima koja se u radu razmatraju. Na osnovu svih karakteristika doktorske disertacije Biljane Radovanović možemo da zaključimo da rad predstavlja originalno naučno delo i zato predlažemo Nastavno–naučnom veću Filozofskog fakulteta u Beogradu da donese odluku kojom se kandidatkinji odobrava usmena odbrana disertacije.

U Beogradu, 26. 03. 2015.

dr Slobodan Perović, mentor,
docent

dr Živan Lazović,
redovni profesor

dr Milan M. Ćirković,
naučni savetnik

dr Eva Kamerer,
docent